

SXEDIO.62L

30.3.1926: ΤΟ Γ ΜΕΡΟΣ (περίοδος 1923-1925) ΤΗΣ ΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΚΙΤΟΥ ΚΑΙ ΒΟΥΛΕΥΤΗ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΜΥΛΩΝΑ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΦΟΡΟ ΥΠΟΤΕΛΕΙΑΣ

Στο τρίτο μέρος της αγόρευσης του ενώπιον του Νομοθετικού Συμβουλίου για την πορεία του Φόρου Υποτελείας (**92.799.11.3d**) ο βουλευτής Μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς είπε ενώπιον του Νομοθετικού Συμβουλίου στις **30** Μαρτίου **1926**:

Και ερχόμεθα νυν να εξετάσωμεν το ζήτημα ως εμφανίζεται κατά την Γ Περίοδον μετά την συνθήκην της Λωζάνης και δη μετά τα Ανοικτά Γράμματα της Αυτού Μεγαλειότητος από της **10ης** Μαρτίου **1925**.

Εις τα Ανοικτά Γράμματα της **10ης** Μαρτίου **1925** εκδοθέντα κατ' ακολουθείαν της εν τη νήσω από της **5ης** Νοεμβρίου **1914** δημιουργηθείσης πολιτικής καταστάσεως, αναγνωρισθείσης και διθνώς δυνάμει της συνθήκης της Λωζάνης, ήτις ετέθη εν εφαρμογή από της **6ης** Αυγούστου **1924**, προβλέπεται όπως ποσόν **λ.92.799.11.3d** εγγράφηται υποχρεωτικώς εν τω ετησίω προϋπολογισμώ της Νήσου υπέρ του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους. Γεννάται το ερώτημα που εστηρίχθη η επιβολή επί της Κύπρου τοιαύτης υποχρεώσεως έναντι του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους. Είναι τούτο εκτέλεσις διεθνούς συμβατικής υποχρεώσεως ή πράξις εσωτερικού και αυθαιρέτου διακανονισμού;

Κατά το άρθρον **46ον** της Συνθήκης της Λωζάνης το καθορίζον ποία Κράτη θέλουν επιβαρυνθή διά την υπηρεσίαν του δημοσίου Οθωμανικού Χρέους, η Κύπρος δεν υπερλαμβάνεται μεταξύ τούτων,

Τέσσαρες κατηγορίαι κρατών υφίστανται κατά το άρθρον τούτο, άτινα θέλουσι μερισθή το δημόσιον Οθωμανικόν χρέος, ως προσδιορίζεται τούτο εν τω προσηρητημένω πίνακι **1**.

Α. Τα κράτη υπέρ των απεσπάσθησαν εδάφη της Τουρκίας, δυνάμει των Βαλκανικών Πολέμων.

Β. Αι κατά τα άρθρα **12** και **15** Νήσοι του Αιγαίου Πελάγους.

Γ. Τα νεωστί δημιουργηθέντα κράτη εν τοις ασιατικοίς εδάφεσι τοις αποσπασθείσιν εκ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δυνάμει της παρούσης Συνθήκης.

Δ. Ειδική περίπτωσις της Θράκης.

Περί Κύπρου ουδείς λόγος γίνεται ούτε εν τω άρθρω τούτω, ούτε αλλαχού της Συνθήκης όσον αφορά την συμμετοχήν αυτής εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος.

Συμβατικώς ουδεμίαν υποχρέωσιν έχει η Κύπρος προς τούτο. Τούτο ομολογεί και ο Υπουργός των Αποικιών της Αγγλίας απαντήσει αυτού από της **14ης** Αυγούστου **1923** εν η λέγει: "Η δε Κύπρος απηλλάγη τοιαύτης τινος κατανομής συνεπεία του ποσού, όπερ ήδη συνεισέφερεν έναντι του δανείου του **1855**". Αυτήν την ερμηνείαν έδωκε και το Συμβούλιον του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους διά της από της **6ης** Νοεμβρίου **1924** ανακοινώσεως αυτού περί της κατανομής του Χρέους εις τα διάφορα κράτη, μη συμπεριλαμβόν εν τω καταλόγω των διαδόχων κρατών και την Κύπρον. Ο δε επί τη βάσει του άρθρου **47ου** διορισθείς υπό της κοινωνίας των Εθνών διαιτητής Ευγένιος Μπόρελ εν τη διαιτητική αποφάσει αυτού από **18ης** Απριλίου **1925** την αυτήν έδωκεν ερμηνείαν προκειμένου περί Κύπρου εν η λέγει ότι "ούτε η Αίγυπτος, ούτε η Κύπρος δύναται να θεωρηθώσιν υπό της Συνθήκης ως εδάφη αποσπασθέντα δυνάμει της συνθήκης ταύτης και επομένως βαρυνόμενα διά της συνθήκης του δημοσίου Οθωμανικού Χρέους".

Η άποψις του Υπουργού των Αποικιών, μεθ' ου συμφωνεί ο διαιτητής Μπόρελ είναι ότι η Κύπρος απηλλάγη της τοιαύτης πληρωμής διότι είχεν ήδη επιβαρυνθή προ της Συνθήκης της Λωζάνης διά τμήματος του Δ.Ο.Χ. επικαλείται δηλαδή ο Υπουργός θεωρίαν γενομένην αποδεκτήν από του **1913** υπό της

οικονομικής διασκέψεως των Παρισίων συνελθούσης προς διακανονισμόν των εκ των Βαλκανικών Πολέμων προκυψάντων οικονομικών προβλημάτων.

Εις τα πρακτικά της Επιτροπής ταύτης σελίς **318** λέγεται: "Είναι προφανές ότι τα δάνεια ταύτα (τα εξυπηρετούμενα υπό των προσόδων Αιγύπτου και Κύπρου) παραμένοντα πάντοτε ως υποχρεώσεις του Οθωμανικού Δημοσίου, απετέλεσαν ήδη αντικείμενον κατανομής ήτις θα ήτο δύσκολον να επαναληφθή σήμερον.

Ο Μπόρελ σχολιάζων την απόφασιν ταύτην λέγει ότι η Οικ. Επιτροπή Παρισίων **1913** "προέτεινε σχετικώς προς τα δύο ταύτα δάνεια την εφαρμογήν ουχί του συστήματος της αναλογίας των προσόδων, αλλ' ετέρου συστήματος διαφόρου, του της ειδοποιήσεως των εγγυήσεων. Το σύστημα τούτο συνίσταται εις την κατανομήν του Δημοσίου Χρέους διά της αναθέσεως, ενός εκάστου των δανείων, εξ ων συνίσταται τούτο, εις βάρος ενός εκάστου εκχωρουμένου εδάφους, του οποίου αι πρόσοδοι ηγγυώντο ειδικώς το δάνειον τούτο".

Εξεταστέον νυν, εάν η αρχή αύτη έχει εφαρμογήν διά την Κύπρον. Αι πρόσοδοι της Κύπρου δεν ηγγυώντο ειδικώς τμήμα τι του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους, ούτε το δάνειον του **1855**. Κατά το άρθρον **3ον** της συμβάσεως του **1855**, το Κριμαϊκόν δάνειον είχεν ειδικάς εγγυήσεις α) το περίσσευμα του φόρου υποτελείας Αιγύπτου, β) τας εισπράξεις των τελωνείων Συρίας και Σμύρνης. Το ότι η αγγλική Κυβέρνησις εχρησιμοποίησε τας προσόδους της Κύπρου διά την υπηρεσίαν μέρους του δανείου τούτου, η πράξις αύτη ως αυθαίρετος ουδεμίαν νομικήν υποχρέωσιν εδημιούργει διά τας προσόδους της Κύπρου. Ευλόγως δε ο Αγγλος αντιπρόσωπος εν τη διασκέψει της Λωζάνης, ότε η τουρκική αντιπροσωπεία, εξήτησεν όπως αναγραφή εν τη συνθήκη ειδική διάταξις, δι' ης θ'απηλλάσσετο η Τουρκία παντός βάρους εκ των δανείων των ηγγυημένων διά των προσόδων της Κύπρου, εδήλωσεν ότι η τουρκική

αντιπροσωπεία πλανάται όσον αφορά τον χαρακτήρα του δανείου του **1855**. Το δάνειον τούτο δεν είναι νομικώς ηγγυημένον επί των προσόδων της Κύπρου (πρακτ. Λωζάνης, συνεδρία **24ης** Απριλίου **1923**).

Είναι προφανές ότι ουδείς νομικός σύνδεσμος υφίσταται μεταξύ του δανείου του **1855** και των προσόδων της Κύπρου.

Η δε πράξις της Αγγλίας να διαθέση το προς τον Σουλτάνον πληρωτέον ποσόν εις υπηρεσίαν δανείου τουρκικού ως πράξις, αυτόβουλος και χαρακτήρος διοικητικού και πολιτικού ουδένα νομικόν δεσμόν δύναται να δημιουργήση μεταξύ των προσόδων της Κύπρου και του δανείου του **1855**. Επομένως δεν έχει εφαρμογήν εν τη περιπτώσει της Κύπρου το σύστημα της ειδικεύσεως των εγγυήσεων, ως ισχυρίζεται ο Υπουργός των Αποικιών αλλά και αν είχεν εφαρμογήν το σύστημα διά την Κύπρον, θα έπρεπε να γίνη ρητή μνεία εν τη συνθήκη της Λωζάνης περί τούτου, ως εγένετο περί Αιγύπτου (άρθρον **18ον**) της οποίας ο φόρος υποτελείας ηγγυάτο ειδικώς τα δάνεια **1855, 1891, 1894** τα οποία και εξήρεσεν η συνθήκη από το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος και τα υπήγαγεν εις το Δημόσιον Χρέος της Αιγύπτου. Δυνάμει και του άρθρου τούτου, προκειμένου περί της Αιγύπτου, έλαβε χώραν εφαρμογή του συστήματος της ειδικεύσεως των εγγυήσεων, επιβραδυνθείσης της Αιγύπτου απ' ευθείας διά των δανείων των ηγγυημένων διά των προσόδων αυτής.

Εν συμπεράσματι η Κύπρος δυνάμει της συνθήκης της Λωζάνης εξηρέθη της συμμετοχής εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος τόσον κατά το σύστημα της αναλογίας των προσόδων, όπερ καθιεροί το άρθρον **46ον**, όσον και κατά το σύστημα της ειδικεύσεως των εγγυήσεων, το οποίον καθιερεί το άρθρον **18ον** προκειμένου περί Αιγύπτου.

Οθεν είναι περιεργείας άξιον πως η Αγγλία επεβάρυνε την Κύπρον συνταγματικως διά της πληρωμής ετησίου ποσού **92** χιλιάδων λιρών και ευλόγως εξανέστη η συνείδησις του τόπου διότι μη ων πρότερον φόρου υποτελής υπό την Τουρκίαν κατέστη

ήδη τοιούτος υπό την Αγγλίαν.

Αλλά και απ' άλλης απόψεως η Κύπρος δεν ευθύνεται ποσώς εις οιανδήποτε συμμετοχήν εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος.

Επεβαρύνθησαν και δικαίως διά μεριδίου εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος εδάφη απελευθερωθέντα ή συνενωθέντα μετά των ομοεθνών αυτών, ή απαρτίσαντα νέα ομογενή κράτη ανεξάρτητα τελείως ή υπό διοίκησιν ξενικήν κατ' εντολήν της Κοινωνίας των Εθνών, δοθείσαν υπό προθεσμίαν.

Η Κύπρος μη απελευθερωθείσα δεν υπάγεται υπό την κατηγορίαν των αποσπασθέντων εδαφών δυνάμει της Συνθήκης της Λωζάνης. Κατά ταύτα και κατά το πνεύμα και γράμμα του άρθρου 46ου της Συνθήκης της Λωζάνης ("το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος ως καθορίζεται... θα κατανεμηθή... μεταξύ της Τουρκίας των κρατών, υπέρ των οποίων απεσπάθησαν εδάφη εκ της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας") ο υπόχρεος να πληρώση, αν υπάρχη υποχρέωσις, διά την Κύπρον, είναι το κράτος υπέρ ου η Κύπρος απεσπάσθη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Παρομοία περίπου προς και θέσιν της Κύπρου είναι και η θέσις της Δωδεκανήσου, ορθώς δε το Συμβούλιον της κανανομής του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους κατονομάζον τα Κράτη, εις α κατένειμε το δημόσιον Οθωμανικόν χρέος εις την πρώτην θέσιν σημειοί την Ιταλίαν, προς ην διά του άρθρου 15ου εξεχωρήθησαν τα επί της Δωδεκανήσου δίκαια της Τουρκίας. Επομένως εάν τις ευθύνεται διά την υποχρέωσιν της Κύπρου, είναι η Αγγλία και μόνη η Αγγλία.

Αλλά το ζήτημα εμφανίζει ακόμη μερικής περιέργους απόψεις, αι οποίαι παραμένουν εξ ίσου αδικαιολόγητοι.

Α. Η επιβάρυνσις των 92 χιλιάδων λιρών δικαιολογείται ως μερίδιον της Κύπρου εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος, διατίθενται δε τα χρήματα ταύτα δι' υπηρεσίαν δανείου, το οποίον απεκήρυξεν η Τουρκία (άρθρον 18ον Συνθήκης Λωζάνης) και το οποίον δεν συμπεριλαμβάνεται εις το

καθορισθέν Δημόσιον Οθωμανικόν χρέος κατά το παράρτημα του τμήματος Α. της Συνθήκης της Λωζάνης.

Αντιφάσκει λοιπόν ο τίτλος "Μερίδιον της Κύπρου εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος" προς τα πράγματα ή μάλλον υποχρεούμεθα να πληρώνωμεν δι' ανύπαρκτον τμήμα του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους.

Β. Το εκ των προσόδων της Κύπρου χρησιμοποιούμενον ποσόν είναι **81,752** λίραι ετησίως. Νοούμενου ότι το δάνειον του **1855** οιοσεί έχει παγιωθή και δεν προυνοήθη διά της συμβάσεως ετήσιον χρεωλύσιον ούτε αι εγγυήτριαι δυνάμεις ηγγυήθησαν το χρεωλύσιον, διατί η κατά **11** χιλιάδας λίρας επί πλέον επιβάρυνσις ημών κατ' έτος και ποίον δρόμον θα παίρνη το ποσόν τούτο, αφού δεν θα εισέρχεται εις τα θυλάκια των ομολογιούχων, να μη είναι τούτο τρόπος μειώσεως του ετησίου βοηθήματος των **50** χιλιάδων λιρών προς όφελος της Αγγλίας;

Γ. Ετέρα περιέργεια εγειρομένη είναι η εξής:

Η Αγγλική Κυβέρνησις καλουμένη, όπως επί τη βάσει του άρθρου **34**ου δώση την ευκαιρίαν εις τους εν τω εξωτερικώ διαμένοντας κυπρίους να ποιήσωνται επιλογήν της ιθαγενείας της χώρας μετά της πλειονότητος του πληθυσμού της οποίας συνδέονται φυλετικώς ηρνήθη ισχυριζομένη, ότι το ειρημένον άρθρον της συνθήκης ομιλεί περί των αποσπωμένων της Τουρκίας χωρών" εν ω η Κύπρος δεν απεσπάσθη, αλλά προσηρτήθη (;).

Ουχ ήτιον η αυτή Αγγλική Κυβέρνησις θέλουσα να στηρίξη την επιβάρυνσιν της Κύπρου διά του ποσού των **92** χιλιάδων λιρών, διά του Υπουργού των Αποικιών απαντώσα από **14**ης Αυγούστου **1903** εις το υπόμνημα του αειμνήστου Σπύρου Αραούζου λεγει: "Κατα το Διεθνές Δίκαιον η υποχρέωσις χωρών, αποσπωμένων εκ τινος Πολιτείας, να συνεισφέρουν εις την πληρωμήν χρέους, όπερ εδημιουργήθη ότε ακόμη απετέλουν μέλος της παλαιάς Πολιτείας, είναι καλώς ανεγνωρισμένη...". Τώρα ή είμεθα " αποσπαθείσα χώρα" και υποκείμεθα εις συμμετοχήν διά το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος, αλλά τότε υποχρεούται η Αγγλία να εφαρμόση το άρθρον

34ον διά τους εν τω εξωτερικώ Κυπρίους ή είμεθα προσαρτηθείσα μόνον και τότε δεν υποκείμεθα εις συμμετοχήν του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους. Το αστείον του πράγματος είναι εμφανές και αυτό πάσχουν όσοι πειρώνται να στηρίξουν δι' εξεζητημένης επιχειρηματολογίας σαθράν θέσιν.

Δι' όλων τούτων καταδείκνυται ότι υποστηρίζουσα εν Λωζάνη η Αγγλία την εξαίρεσιν της Κύπρου από του να συμμετάσχη εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος ήλθεν αυθαιρέτως να επιβάλη επί της Κύπρου την πληρωμήν του αυτού ποσού, το οποίον τη επεβλήθη άλλοτε εκ σφάλματος και πάλιν της Αγγλίας διά να συνεχισθή η οικονομική αθλιότης εν τω τόπω καταδικασμένω όντι εις το να διαθέτη δι' αλλοτρίους σκοπούς το **1/6** των προσόδων του.

Τι εστοίχισεν η χρηματική αύτη αιμορραγία εις τον τόπον επί **47** έτη αρκούντως ανεπτύχθη εις την αρχήν του λόγου μας και θεωρούμεν περιττόν να επαναλάβωμεν ενταύθα όσα ήδη ελέχθησαν. Τούτο μόνον λέγομεν ότι επέστη η στιγμή, όπως η Αγγλία άρη από των ώμων του Κυπριακού λαού το δυσβάστακτον τούτο βάρος και απαλλάξη τούτον από τας οικονομικάς χειροπέδας, αι οποίαι θα τον κωλύσουν ασφαλώς όπως πριν να προχωρήση εν τη οικονομική αυτού βελτιώσει.

Αλλά, Εξοχώτατε Κύριε Πρόεδρε, ο εντιμότατος Υπουργός των Αποικιών κος **Amary** εν επιστολή αυτού προς τον βουλευτήν **Sir Henry Buckinchan** θέλων τρόπον τινά να μας παρηγορήση διότι υπεχρεώθημεν και πάλιν εις την πληρωμήν ετησίως λ **92** χιλιάδων προβάλλει ότι, εάν η Κύπρος μετείχεν εις το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος κατά την θεωρίαν της αναλογίας των προσόδων ην καθιεροί το άρθρον **46ον** της Συνθήκης της Λωζάνης, επειδή τα μεν προπολεμικά εισοδήματα αυτής ήσαν λ. **400,000** της δε Τουρκίας λ. **27,000,000** η αναλογία της Κύπρου θα ήτο **11 1/2%**. Και επειδή το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος ως καθωρίσθη επί τη βάσει της Συνθήκης της Λωζάνης υπό του Συμβουλίου επί της κατανομής τούτου είναι **122,4002,838** λίραι, συνάγει ο κ. Υπουργός ότι "η ετήσια συμβολή της Κύπρου θα

υπερέβαινε κατά πολύ τας **100,000** λίρας ή θα ήτο κατά πολύ η ίδια με την επιβάρυνσιν διά την οποίαν η Βουλγαρία είναι ως γεγονός υπεύθυνος".

Με άλλους λόγους ζητεί και ρέστα ο κ. Υπουργός κατά την κοινήν παροιμίαν. Αλλ' ας αναλύσωμεν όσα λέγει ο κ. Υπουργός. Πρωτίστως έχομεν να παρατηρήσωμεν ότι ο κ. **Amary** ελησμόνησε την αρχήν, ην έθηκεν ο προεγγέστερος Υπουργός ειπών, ότι είναι καλώς ανεγνωρισμένη η υποχρέωσις των αποσπωμένων εκ τινος Πολιτείας χωρών να συνεισφέρουν εις την πληρωμήν του Δημοσίου χρέους, όπερ εδημιουργήθη ότε απετέλουν μέλος της Πολιτείας και θέτει το ζήτημα υπό αλλοίαν μορφήν, αντικειμένην προς τα πράγματα και τας διατάξεις της συνθήκης της Λωζάνης απλώς διά να υποστηριχθή το σαθρόν οικοδόμημα των επιχειρημάτων αυτού, λέγει δε: "Κατά την Συνθήκην της Λωζάνης, πάσαι αι διάδοχοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Πολιτείαί εγένοντο υπεύθυνοι, συμφώνως προς καθιερωθείσαν ήδη αρχήν του διεθνούς δικαίου εις μερίδιον επί του προπολεμικού Οθωμανικού Χρέους επί τη βάσει των προπολεμικών εσόδων". Η Συνθήκη της Λωζάνης δεν ομιλεί περί πασών των διαδόχων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας Πολιτειών, τοσούτον αορίστως, αλλά καλώς καθορίζει ταύτας διά του άρθρου **46ου** και μεταξύ τούτων δεν είναι η Αγγλία ως Πολιτεία διάδοχος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας πολύ δε ολιγώτερον η Κύπρος ήτις δεν είναι ούτε κράτος υπέρ ου απεσπάσθη έδαφος, ούτε απελευθερωθείσα χώρα, αλλ'η προσαρτηθείσα εις την Βρετανικήν Αυτοκρατορίαν κατά το άρθρον **20ον** της Σηνθήκης.

Εκτός τούτου, κατά την υπό του Δουκός του Δεβονσάϊαρ τεθείσαν αρχήν, κατανέμεται αναλόγως το Δημόσιον Χρέος μιας Πολιτείας μεταξύ των αποσπασθεισών αυτής χωρών, εκείνο το οποίον ήτο δημιουργημένον ότε η απόσπασις εγένετο αλλ' η Κύπρος ουσιαστικώς απεσπάσθη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας απσό του **1878**, τω δε **1914** απλώς προσηρτήθη. Δεν είναι δε ποσώς δίκαιον να

συμμετάσχη αύτη εις χρέη, τα οποία εδημιουργήθησαν διά να γίνουν δημόσια έργα, λιμένες, σιδηρόδρομοι, αρδευτικά και λοιπά έργα εις Μακεδονίαν, Θράκην, Μικράν Ασίαν Βαγδάτην, Παλαιστίνην, Συρίαν, χωρίς ουδέ οβολός να δαπανηθή εκ των δανείων εκείνων διά την Κύπρον. Αλλως τε καθίσταται ο ισχυρισμός του κου Υπουργού κατά τοσούτον παραδοξόλογα καθ'όσον η αναλογία των προσόδων δεν επιτρέπεται να εφαρμοσθή περί Κύπρου, ακριβώς εφόσον ενταύθα ίσχυσαν άλλαι διοικητικάί φορολογικάί συνθήκαι και άλλαι εις την τέως Οθωμανικήν αυτοκρατορίαν. Είναι πιθανόν διαμένουσα η Κύπρος υπό την Τουρκίαν και διοικουμένην υφ' ους και αύτη όρους να είχεν εισοδήματα μόνον λ. **100.000** και τότε η αναλογία θα ήτο **0,0037** και όχι **0,0148** ή **0,15** ως ισχυρίζεται ο κ. Υπουργός. Το αυτό ρητέον και αντιθέτως εάν η Τουρκία ετέλει υπό το αυτό και η Κύπρος διοικητικόν και φορολογικόν σύστημα.

Εκτός τούτου το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος έχει κανονισθή επί του χάρτου, εισέτι όμως συζητείται εις ποίον νόμισμα θα πληρώση η Τουρκία τας ετησίας χρεωλυτικάς δόσεις, επιμένει δε η Τουρκία να πληρώση εις χαρτίνας τουρκικάς λίρας, η δε Ελλάς, ως ενθυμούμεθα, υποστήριξε την τουρκικήν άποψιν, αναμένει δε και αύτη να πληρώση και η Τουρκία και εάν επιτευχθή τοιούτον τι, τότε το Δημόσιον Οθωμανικόν Χρέος, υποβιβάζεται εις το **1/8** αυτού, ότε και η αναλογία της Κύπρου θα ευρεθή πολύ κατωτέρα και των λ. **15.000**.

Δοθείσης όμως περιστάσεως θα ήτο παράλειψις εάν δεν εποιούμην επανόρθωσιν πεπλανημένης γνώμης των κων Υπουργών φερομένης εν τη ειρημένη προς τον **Henry Buckicham** απαντήσεως ήτις γνώμη δυστυχώς πεπλανημένως επεκράτησε τόσον παρ' ημίν, όσον και παρά τοις ξένοις εξ επιπολαίου μελέτης των πραγμάτων. Ο κ. Υπουργός λέγει: " Καίτοι η πληρωμή αρχικώς ήτο μορφή υποτελικού φόρου εις την Οθωμανικήν Αυτοκρατορίαν, ήδη αντιπροσωπεύει το μερίδιον της Κύπρου εις το προπολεμικόν Τουρκικόν

χρέος".

Η Κύπρος ποτέ δεν υπήρξε φόρου υποτελής εις την Τουρκίαν. Αι **92** χιλιάδες λίραι επληρώνοντο ως περίσσευμα των προσόδων υπέρ τας δαπάνας δυνάμει του παραρτήματος της **I** (ένα) της συνθήκης του **1878** καθορισθέν εις τόσον μέγα ποσόν υφ' ας συνθήκας προδιεγράψαμεν εν τη αρχή της αγορεύσεως μας.

Οθεν είναι πεπλανημένον, ότι επλήρωνεν η Κύπρος φόρον υποτελείας και καλόν είναι να κρατηθή καλώς σημείωσις τούτου ίνα μη επί της πεπλανημένης ταύτης γνώμης στηρίζονται συμπεράσματα αυθαίρετα όσον αφορά τας ευθύνας της Κύπρου εις το Δημόσιον Οθωμανικόν χρέος.

Και αύτα μεν όσον αφορά το ζήτημα ως εμφανίζεται μετά τα Ανοικτά Γράμματα της **10ης** Μαρτίου **1925**.

Θα μοι προβληθή ίσως το ερώτημα, τι γενήσεται εάν η Αγγλία απαλλάξη την Κύπρον της τοιαύτης επιβαρύνσεως, νοουμένου ότι εκ του δανείου του **1855** υφίστανται εν κυκλοφορία ομολογίαι αξίας λ.**3,815,000** εξ ων μόνον κατά το ήμισυ περίπου ποσόν εξασφαλίζει εις το διηνεκές ή δυνάμει της συνθήκης υποχρέωσις της Αιγύπτου.

Εις το ερώτημα απαντώμεν ότι από νομικής απόψεως ουδεμίαν υποχρέωσιν έχομεν ημείς, είναι δε υποχρέωσις των αμέσως ενδιαφερομένων να ρυθμίσουν το καθ' εαυτούς.

Οι αμέσως ενδιαφερόμενοι είναι η Τουρκία η Αγγλία, η Γαλλία και η Αίγυπτος ης αι πρόσοδοι εξεχωρίσθησαν ειδικώς δυνάμει της Συνθήκης της Λωζάνης δι' υπηρεσίαν του δανείου τούτου.

Αι εξής λύσεις είναι δυναταί:

1. Η Αίγυπτος είναι υπόλογος διά το όλον δάνειον του **1855** δυνάμει του **18ου** άρθρου της Συνθήκης της Λωζάνης.

2. Εάν ευρεθή ότι η Αίγυπτος, υποχρεούται διά του άρθρου τούτου εις ό,τι μέχρι τούδε επλήρωνε τότε σημαίνει ότι η Τουρκία απηλλάγη της υποχρέσεως της διά το μέρος εκείνο του Δημοσίου Οθωμανικού Χρέους,

το οποίο ησφάλιζε μέχρι σήμερα ο Φόρος Υποτελείας της Αιγύπτου. Επομένως η Τουρκία ευθύνεται διά το υπόλοιπον.

3. Εφ' όσον το διά το δάνειον πληρωτέον ποσόν είναι λ. **81,752** η δε Αγγλία, η ετέρα των εγγυητριών Δυνάμεων, πληρώνει πέραν του αναλογούντος αυτή (Λ **41,376**) ας καλέση την ετέραν των εγγυητριών, ν' αναλάβη και η ίδια το ανάλογον της. Εις τας ημέρας δε των γενικών διευθετήσεων των προς αλλήλας χρεών των Συμμάχων θα εύρισκε την ευκαιρίαν η Αγγλία να ποιησεται τας αναγκαίας και διά το δάνειον τούτο διευθετήσεις απαλλάττουσα ημάς της αδίκου ταύτης επιβαρύνσεως.

4. Θα ηδύνατο τις να ριψοκινδυνεύση και τετάρτην λύσιν, εάν είναι γεγονός ότι η Συνθήκη του **1855** προνοεί περί εγγυήσεως από μέρους της Αγγλίας και Γαλλίας των τόκων του δανείου προς **4%** εξοφλητέου μέχρι του **1900**. Εν τοιαύτη περιπτώσει έληξεν από πολλού η υποχρέωσις της εγγυήσεως της Αγγλίας και Γαλλίας και ας χάσουν οι ομολογιούχοι το υπό της Τουρκίας εγκαταλειφθέν δάνειον το μη εξασφαλιζόμενον δι' ουδεμιάς νεωτέρας προνοίας.

Εν πάση περιπτώσει ούτε συμβατικώς ούτε ηθικώς υποχρεούται η Νήσος αύτη από του **1914** και εφεξής να φέρη τα σφάλματα των άλλων και να εξαντλήται ή διότι πρέπει να εξασφαλισθώσιν οι ομολογιούχοι ενός δανείου τουρκικού, τους οποίους η Αγγλία και η Γαλλία δεν ηδυνήθησαν να καλύψουν επαρκώς εν Λωζάνη διά λόγους τους οποίους δεν είναι εύθετος η περίστασις ν' αναφέρωμεν εδώ.

Και μεταβαίνω εις το κύριον σώμα του ψηφίσματος μου, το οποίο είναι, όπως το κατά τας περαγράφους α, β και γ ποσόν λ **452,273,14.1d** μετά των τόκων των μη υπολογισθέντων συν τω κατά την παράγραφον ε **(5)** ποσώ λ. **470,795.3.9d** εν όλω **923.068.17.10 d** επιστραφή εις τον μόνον δικαιούχον τον Κυπριακόν Λαόν, ο οποίος εθυσίασεν οικονομικώς επί **47** έτη αφαιμασσόμενος όλως αδικώς διά να καλύπτει υποχρεώσεις άλλων, αφήνων τον τόπον του σχεδόν εν τη

αθλία καταστάσει, εν η τον εύρεν η κατοχή του **1878** προς ουχί μεγάλην τιμήν και υπόληψιν της Αγγλίας, ήτις καταλαμβάνουσα την νήσον επηγγέλλετο να καταστήση ταύτην παράδεισον της Ανατολής. Εισηγούμαι δε όπως διά του ποσού τούτου ιδρυθή Τράπεζα γεωργική ευεργετικής και ουχί εκμεταλλευτικής μορφής, η οποία καλώς οργανουμένη θα είναι το μόνον μέσον ουχί μόνον τον γεωργόν ν' απαλλάξη της τοκογλυφίας, αλλά και να προωθήση τούτον εις καλυτέραν εκμετάλλευσιν του πλούτου της χώρας.

Αλλαχού αι Πολιτεΐαι έδωσαν την μάλλον σοβαράν προσοχήν εις το κεφάλαιον τούτο συνεπήχθησαν Τράπεζαι υπό την άμεσον ή έμμεσον μέριμναν της Κυβερνήσεως, αίτινες δανίζουν τον γεωργόν υπό τους μάλλον ευνοϊκούς όρους.

Εις τας χώρας αυτάς έκαμε θαύματα η γεωργία και κααπλήσσοντες αριθμοί παραγωγής δίδονται σημειούντες κυριολεκτικώς γεωμετρικήν και όχι αριθμητικήν πρόοδον. Εδώ έγινε ενά φιάσκο Γεωργικής Τραπεζής και ως εκ των όρων υφ' ους δανείζει, ιδίως ως εκ του ότι η κρατική εγγύησις είναι περιωρισμένη χρονικώς, κατώρθωσε να εκτοκίση εις έν και πλέον έτος χρήματα **20** χιλιάδων λιρών κατ' εξηκριβωμένας πληροορίας, εξ ων **10** χιλιάδες λίραι εις το Εφκάφ, νομικόν πρόσωπον, το οποίον είναι ζήτημα αν πίπτη εις τον κύκλον των εργασιών της τραπεζής ως προδιεγράφη, εχούσης να δανείζη Συνεργατικώς γεωργικώς Εταιρείας.

Ας μη αυταπατώμεθα, Εξοχώτατε, ότι η κατάστασις του τόπου είναι ευχάριστος ή βελτιούται συν τω χρόνω, ούτε η απλή ανάγνωσις του συνόλου της εισαγωγής και εξαγωγής θα μας πείση ότι ο τόπος πηγαίνει καλά, πρέπει να διεισδύσωμεν εις το βάθος των κονδυλίων της εισαγωγς και εξαγωγής και τότε θα εννοήσωμεν ότι η υπέρβασις της εξαγωγής υπέρ την εισαγωγήν μόνον κατά το **1924** από μακρών ετών επετεύχθη εις βάρος του εθνικού πλούτου. Πολλά θα είχε τις να είπη επίσης περί των διά τα μεταλλεύματα

ποσών δι' ων πιστούται η εξαγωγή εν ω ως γεγονόςς μέρος μόνον τούτων μένει εις τον τόπον, το δε πλείστον μένει εις χείρας των εν τω εξωτερικώ μετόχων ως μέρισμα κέρδους. Εν σχέσει δε προς την εισαγωγήν η αύξησις αυτής κατά το **1924** δεν μαρτυρεί ανάπτυξιν της αγοραστικής ικανότητος του τόπου, διότι αύτη δυνατόν να οφείλεται εις άλλα συμπτωματικά αίτια, φερ' ειπείν αύξησιν τιμών, μείωσιν της παρακαταθήκης κατά τα προηγούμενα έτη, προμήθειαν των ειδών πρώτης ανάγκης, (σίτος, άλευρα) λόγω μικράς παραγωγής επιτοπίου κατά το έτος εκείνο.

Κριτήριον της καχεξίας του τόπου από οικονομικής απόψεως είναι η επιτόπιος εμπορική απραξία σχεδόν, αι στενοχωρία αι τρομοκρατικάί της επιτοπίου αγοράς και προ παντός η εκμηδένισις της αξίας της κτηματικής περιουσίας, οφειλομένη πρωτίστως εις την τρομοκράτησιν του τοπικού κεφαλαίου από του να εκτεθή εις εκτοπισμόν παρά τοις γεωργοίς. Ποία αίτια δεν είναι του παρόντος να εξετασθή αλλά τούτο είναι πρόδηλον, ότι μόνον Γεωργική Τράπεζα ευεργετικής μορφής θα προλάβη την τελείαν χρεωκοπίαν του γεωργικού κόσμου, και τους ήδη καταστάντας ακτήμονας θα υποβοηθήση να καταστούν και πάλιν κύριοι των κτημάτων αυτών με ελπίδας θετικής να δυνηθούν να το κρατήσουν εν τω μέλλοντι.

Και ταύτα μεν ως προς τας παραγράφους α και β του ημετέρου ψηφίσματος.

Εν σχέσει δε προς την παράγραφον γ μετά τα όσα ελέχθησαν ήδη, κατέστη ελπίζω εμφανές ότι επιβαρύνασα η Αγγλία την Κύπρον με την πληρωμήν λ. **92.799.11.3d** έπραξε τούτο άνευ ουδεμιάς βάσεως συμβατικής ή ηθικής.

Οθεν είναι καθήκον της Κεντρικής Κυβερνήσεως να άρη από του τραχήλου του Κυπρίου φορολογουμένου το βάρος τούτο, συμπαύουσα να υποβοηθηθή τούτον δι' οιοσδήποτε ποσού ως βοηθήματος εκ του αγγλικού θησαυροφυλακίου. Ανεγνωρίσθη πλειστάκις παρ' όλων

των επισήμων ενταύθα και εν Λονδίνω, ότι ο ονομαζόμενος φόρος υποτελείας, υπήρξε μυλόλιθος εις τον τράχηλον του Κυπρίου. Απορώ, τη αληθεία, πως η Αγγλία η προφασιζομένη χθες αδυναμίαν προς άρσιν του μυλόλιθου τούτου ένεκα της συνθήκης του **1878**, έρχεται ήδη αυτή αύτη η Αγγλία ακυρωθείσης της συνθήκης του **1878**, να επαναρτήση επί του δυσμοίρου τραχήλου του πενομένου Κυπρίου φορολογουμένου τον αυτόν απεχθή και συντριπτικόν μυλόλιθον.

Εάν τούτο επιτευχθή ποσόν λ. **42.799.11.3 d** να σχηματίση το ετήσιον οικονομικόν περιθώριον του προϋπολογισμού του τόπου, εν τω οποίω δύνανται να κινηθούν εφαρμόζόμενα τα μάλλον μεγαλεπήβολα σχέδια διά την πάμπλευρον ανάπτυξιν των πλουτοπαραγωγών δυνάμεων του τόπου και την θεραπείαν των μάλλον επειγουσών αναγκών αυτού ιδίως εν σχέσει προς την Παιδείαν την κατωτέραν και Άνωτέραν.

Είναι άλλως τε τούτο προφανές, ώστε θεωρώ περιττόν να ομιλήσω επί πλέον καταδεικνύων τας υψίστας ωφελείας, ας θέλει προσπορισθή ως εκ τούτου εν τω μέλλοντι ο τόπος.

Γνωρίζω άλλως τε ότι ομόφωνος είναι του παρόντος Συμβουλίου και εκπεφρασμένη η καταδικαστική διά την επιβάρυνσιν ταύτην γνώμη τόσον των αιρετών μελών αυτού, όσον και των επισήμων, ουδέ διαφεύγει την σκέψιν μου η μέριμνα ην κατέβαλε και καταβάλλει ο Εξοχώτατος πρόεδρος του Συμβουλίου υπέρ καταργήσεως του φορτίου τούτου.

Διά τούτο κλείω την αγόρευσιν μου και ελπίζω, ότι ομόφωνος έσται και πάλιν η ψήφος του Συμβουλίου τούτου περί του ζητήματος και των διαφόρων αυτού μορφών, ως εξετέθησαν εν τη εισηγήσει μου".